Αγαπημένοι τόποι της συγχρόνου Ορθοδόξου θεολογίας (Παναγιώτης Γκουρβέλος, θεολόγος)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 11 Νοεμβρίου, 2010

«*Ἰησοῦς Χριστός χθές καί σήμερον ὁ αὐτός καί εἰς τούς αἰῶνας*» (*Ἑβρ. ιβ΄ 13*), διακηρύσσει ὁ ἅγιος Ἀπόστολος Παῦλος. Ἑπομένως και ἡ Ὀρθόδοξη πίστη, ὡς «*ἅπαξ παραδοθεῖσα τοῖς ἁγίοις πίστις*» (*Ἰούδα 3*), παραμένει σταθερή καί ἀναλλοίωτη μέσα στό πέρασμα τοῦ χρόνου. Βέβαια, κάθε ἄνθρωπος εἶναι μια μοναδική καί ἀνεπανάληπτη προσωπικότητα, πού προσλαμβάνει και βιώνει τήν ἴδια πάντοτε ἐξ Ἀποκαλύψεως παράδοση μέ τόν δικό του ἰδιαίτερο τρόπο. Καί τοῦτο εἶναι και φυσικό καί καλό: Ὁ Χριστιανισμός δέν εἶναι ἕνας ἰσοπεδωτικός και ὁμοιόμορφος τρόπος ζωῆς, ἀλλά ἀντίθετα σέβεται πλήρως την ἀνθρώπινη ἐλευθερία, ἀρκεῖ βεβαίως αὐτή νά μή ἐκτρέπεται ἀπό την Ὀρθόδοξη πίστη καί νά μή ἐκπίπτει σέ αἵρεση.
Ἔτσι, καί κάποιες τάσεις, πού ἀνέκαθεν παρουσίαζε ἀλλά καί σήμερα παρουσιάζει ἡ Χριστιανική Θεολογία εἶναι καλές καί ἅγιες, καθότι ἀναδεικνύουν τήν ἰδιαιτερότητα τῶν ἀνθρωπίνων προσώπων. Ὅμως, οἱ ἰδιαίτερες αὐτές προτιμήσεις δέν πρέπει ἐπ' οὐδενί νά ἀπολυτοποιοῦνται καί νά ἀναπτύσσονται εἰς βάρος τῆς ὅλης («τῆς καθολικῆς») ἀλήθειας τῆς Ἐκκλησίας, διότι τότε καταντοῦν κακοδοξία και αἵρεση. Τέτοιες τάσεις, κατ' ἀρχήν καλές, ἔχει νά ἐπιδείξει καί ἡ σύγχρονη Ὀρθόδοξη Θεολογία.

1) Πρώτη ἀγαπημένη προτίμηση μεγάλου μέρους τῆς σημερινῆς Θεολογικῆς «παραγωγῆς» εἶναι ἡ ἔμφαση, πού δίνει στήν πολεμική ἐναντίον τοῦ Μανιχαϊσμοῦ. Καθότι δέ ὁ Μανιχαϊσμός συνιστᾶ αἵρεση, πού ἀναιρεῖ τήν σωτηριώδη ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας, ὀρθῶς πράττει ἡ νεώτερη Θεολογία, πού στρέφεται ἐναντίον του. Ὅμως ὅταν ἡ πολεμική αὐτή δέν στοχεύει ταυτόχρονα καί κατά τοῦ Πελαγιανισμοῦ, τῆς κακοδοξίας δηλαδή, πού φύεται στήν ἀντίπερα ὄχθη τοῦ Μανιχαϊσμοῦ, τότε ἡ ἀντιμανιχαϊστική αὐτή ἐκστρατεία καταντᾶ μονόπλευρη καί ἀναξιόπιστη.

Μέ τόν τρόπο αὐτό, ἐνῶ ἡ παλαιότερη Θεολογική προτίμηση, λόγῳ τῆς ἀντιπελαγιανικῆς της διάθεσης, ἔκλινε ἀνεπίγνωστα πρός τήν ἀρνησίκοσμη καί ἀπαισιόδοξη κοσμοθεωρία τοῦ Μανιχαϊσμοῦ, πού δογματίζει τήν ἀνθρώπινη φύση καί μάλιστα τό ἀνθρώπινο σῶμα καί ὁλόκληρη τήν ὑλική κτίση κακή καί βδελυρή, ἡ νεώτερη Θεολογία, λόγῳ τοῦ ἀντιμανιχαϊστικοῦ της χαρακτήρα, ρέπει ἐμφανῶς πρός τόν ρομαντικό ἰδεαλισμό καί τήν ἀφελῆ αἰσιοδοξία τοῦ Πελαγιανισμοῦ, πού διακηρύσσει ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φύση εἶναι ἀγαθή καί ἀμόλυντη ἀπό την ἁμαρτία, λές

καί δέν ἔγινε ποτέ το προπατορικό ἁμάρτημα.

2) Δεύτερος κοινός «τόπος» πολλῶν σύγχρονων θεολόγων εἶναι ὁ ζῆλος, πού δείχνουν στήν καταπολέμηση τοῦ Ἀπόλυτου προορισμοῦ.

Καί ἀσφαλῶς καλά κάνουν πού ἐνεργοῦν ἔτσι, ὡς Ὀρθόδοξοι θεολόγοι. Πλήν ὅμως, ἡ ἀτολμία τους στό νά καταδικάσουν τήν αἵρεση, πού βρίσκεται στόν ἀντίποδα τοῦ Ἀπόλυτου προορισμοῦ, ἐννοῶ την Ἀποκατάσταση τῶν πάντων, τους καθιστᾶ ὑποπτους γιά προτίμηση τῆς Ἀποκατάστασης τῶν πάντων. Σημειωτέον ὅτι μεταξύ τῆς πρώτης τους ἀγάπης, δηλαδή τοῦ Πελαγιανισμοῦ καί τῆς δεύτερης, τῆς Ἀποκατάστασης τῶν πάντων, ὑφίσταται ἄμεση σχέση: Ἄν τό προπατορικό ἁμάρτημα δέν μεταδίδεται κληρονομικά καί συνεπῶς ἄν ἡ ἀνθρώπινη φύση εἶναι ἀνέγγιχτη καί ἀπείρακτη ἀπό τό κακό –κατά τήν κακοδοξία τοῦ Πελαγιανισμοῦ–, τότε ἡ ἀνθρωπότητα ὅλη καί βέβαια καί οἱ δαίμονες θά ἀποκατασταθοῦν, τοὐτέστιν θά σωθοῦν κατά τήν Δευτέρα τοῦ Κυρίου Παρουσία.

Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, ἀνάλογος σύνδεσμος ὑπάρχει ἀνάμεσα στον Μανιχαϊσμό καί στόν Ἀπόλυτο προορισμό: Ἐάν τό κακό ἔχει αὐθύπαρκτη ὀντότητα (ὑπόσταση), ὡς Δεύτερη Ἀρχή τῶν ὄντων δίπλα στον ἀγαθό Θεό –ὅπως διαδίδει ἡ αἵρεση τοῦ Μανιχαϊσμοῦ–, τότε ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀδύνατο νά πράξει τό ἀγαθό, ἐπειδή ἡ φύση μας καί μάλιστα τό ἀνθρώπινο σῶμα εἶναι ἐκ κατασκευῆς κακή ὡς δημιούργημα τοῦ δεύτερου, τοῦ πονηροῦ Θεοῦ. Ἑπομένως οἱ ἄνθρωποι ὡς φύσει κακοί καί ἀνήμποροι νά τηρήσουμε τις ἐντολές τοῦ Θεοῦ, εἴμαστε ὅλοι, πλήν ὀλίγων ἐκλεκτῶν, προορισμένοι γιά τήν αἰώνια κόλαση, σύμφωνα μέ τήν ἀδυσώπητη κρίση τοῦ Θεοῦ.

3) Ἕνας τρίτος ἀγαπημένος τόπος ἱκανῆς μερίδας συγχρόνων θεολόγων εἶναι ἡ στράτευσή τους ἐναντίον τοῦ ἠθικισμοῦ. Καί αὐτή τους ἡ στάση κατά τοῦ νομικισμοῦ καί τοῦ πουριτανισμοῦ εἶναι δίκαια, ἀρκεῖ ὅμως νά μή τούς ἀποσπᾶ την προσοχή ἀπό τόν ἐχθρό, πού ἐπελαύνει ἀπό τήν ἀντίθετη πλευρά: τόν ἀντινομισμό (ἀμοραλισμό). Ἐάν ἦταν μονομερής ἡ πολεμική τῶν παλιῶν θεολόγων ἐναντίον τῆς ἀνηθικότητας, ἐξ ἴσου μονόπλευρο εἶναι καί τό ἐνδιαφέρον πολλῶν νεωτέρων γιά τήν διαφύλαξη τοῦ χριστιανικοῦ ἤθους ἀπό τόν ἠθικισμό, χωρίς συγχρόνως νά τούς μέλλει γιά τήν ἀλλοίωση τοῦ ὀρθόδοξου ἤθους ἀπό τόν ἀντινομισμό, την ἀπόρριψη δηλαδή τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ. Διότι, ὅλοι μας κινδυνεύουμε εἴτε ἀπό τούς ἐξ ἀριστερῶν πειρασμούς, τήν ἄρνηση τοῦ χριστιανικοῦ τρόπου ζωῆς, εἴτε ἀπό τούς ἐκ δεξιῶν, δηλαδή τόν νομικισμό, τό δικανικό πνεῦμα.

4) Ἐπίσης, χαρακτηριστικό τῆς παλαιότερης Θεολογίας ἦταν ἡ ἀτεγκτη ἠθική της αὐστηρότητα και ἡ ὑπερβολική φοβία ἐναντι τοῦ κόσμου. Ἀπεναντίας, γνώρισμα τῆς σύγχρονης Θεολογίας ἀποτελεῖ ἡ δουλική της προσαρμογή στό πνεῦμα αὐτοῦ τοῦ κόσμου, τοὐτέστιν ἡ ἐκκοσμίκευση. Βεβαίως, ἡ αὐθεντική Ἁγιοπνευματική Θεολογία οὔτε περιφρονεῖ, ἀλλά οὔτε καί θεοποιεῖ τά ἐγκόσμια ἀγαθά, κρατώντας τη χρυσή

ἰσορροπία ἀνάμεσα στην ἄρνηση τῶν ἀγαθῶν τοῦ παρόντος κόσμου (Μανιχαϊσμός) καί στην ἀπολυτοποίησή τους (ἐκ κοσμίκευση). Τό ἀσκητικό ἦθος τοῦ Χριστιανισμοῦ τέμνει τήν μέση ὁδό μεταξύ τοῦ Μανιχαϊσμοῦ καί τῆς ἐγκοσμιοκρατίας, μένοντας πιστό στόν λόγο τοῦ Κυρίου: «*Ζητεῖτε πρῶτον την Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καί τήν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καί πάντα ταῦτα (τά*

ὑλικά, τά ἐγκόσμια ἀγαθά) προστεθήσεται ὑμῖν» (*Ματθ. στ΄ 13*).

5) Τέλος, ἡ πλειονότητα τῶν θεολόγων τῶν παλιότερων γενιῶν χαρακτηρίζονταν ἀπό τήν κλειστότητα καί τήν ἐλλειψη διαλόγου με τούς ἑτερόδοξους καί τούς ἀλλόθρησκους. Ἀντίθετα, οἱ περισσότεροι σημερινοί θεολόγοι εἶναι ἀνοικτοί («οἰκουμενικοί») καί διαλέγονται μέ τούς ἄλλους, τούς διαφορετικούς ἀπό ἐμᾶς, ἀλλά δέν μένουν σταθεροί στήν ἐν Χριστῷ ἀποκαλυμμένη ἀλήθεια. Ἔτσι, τήν ἄνευ ἀγάπης σκληρή ἀλήθεια τῆς παλιᾶς γενιᾶς, ἀντικατέστησε ἡ χωρίς την ἀλήθεια ψεύτικη ἀγάπη τῆς νέας φουρνιᾶς τῶν θεολόγων.

Ἡ παράδοξη πρόταση τοῦ νεοπαγοῦς Θεολογικοῦ συνδέσμου «Καιρός», πού ζητεῖ ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν να ἀπευθύνεται σέ ὅλους τούς μαθητές μιᾶς σχολικῆς τάξης συμπεριλαμβανομένων καί τῶν ἑτεροδόξων καί τῶν ἀλλοθρήσκων, εἶναι χαρακτηριστικό παράδειγμα μιᾶς τέτοιας ὑποκριτικῆς ἀγάπης, πού νοθεύει τήν Ὀρθόδοξη πίστη. Διότι εἶναι φανερό πώς, γιά νά ἱκανοποιηθοῦν καί οἱ μή ὀρθόδοξοι καί οἱ μη χριστιανοί μαθητές, θά πρέπει να ἀλλοιωθεῖ ὁλοκληρωτικά τό μάθημα τῆς Θεολογίας, οὕτως ὥστε να προσαρμοστεῖ στίς δικές τους πεποιθήσεις. Δέν θά ἦταν, τέλος πάντων, πιό ἔντιμο καί πιό δημοκρατικό, ἐναντι αὐτῆς τῆς ἑρμαφρόδιτης και ἀλλόκοτης λύσης, νά διδαχθεῖ τό ἐν λόγῳ μάθημα ἀπό καθηγητές τῆς ἴδιας χριστιανικῆς ὁμολογίας ἢ τῆς ἴδιας θρησκείας μέ τούς ἑτερόδοξους καί τούς ἀλλόθρησκους μαθητές;

(Πηγή: «Ορθόδοξος Τύπος», 29/10/2010)

Σχόλιο «Άλλης Όψεως»: "Θεωρούμε ότι η θεολογική ανάλυση του παρόντος άρθρου είναι εξαιρετική και προσυπογράφουμε τις θέσεις. Σχετικά όμως με την τελευταία παράγραφο πιστεύουμε ότι καλό θα ήταν να υπάρχει ένας διάλογος μεταξύ των θεολόγων και ότι σε έναν τέτοιο διάλογο είναι χρήσιμες όλες οι απόψεις. Χωρίς αφορισμούς και απολυτοποιήσεις. Γιατί τότε υπάρχει ο κίνδυνος να χάσουμε σωστά σημεία είτε από την μία είτε από την άλλη «πλευρά». Κάτι που κανείς -πιστεύουμε- δεν επιθυμεί."